

För och med unga

Handbok om att integrera ett
ungdomsperspektiv i verksamheten

© Myndigheten för ungdoms-
och civilsamhällsfrågor 2016
ISBN 978-91-88455-09-3

projektledare **Mika Fogelberg**
text **Myndigheten för ungdoms-
och civilsamhällsfrågor (MUCF)**
med underlag från **Ulrika Eklund**
och **Malin Forsbrand**
textredigering **Ingrid Bohlin**
grafisk form **Oh My!**
illustration **Erica Jacobson**
tryck **Åtta.45**
distribution **MUCF**
Box 17801, 118 94 Stockholm
telefon **08-566 219 00**
e-post **info@mucf.se**
webb **www.mucf.se**

Innehåll

/KAPITEL 1 Varför behövs en handbok?	05
Goda levnadsvillkor för unga.....	05
/KAPITEL 2 Därför behövs ett ungdomsperspektiv	07
Arbeta utifrån ett helhetsperspektiv.....	08
Annorlunda metoder i Lund.....	10
Den nationella ungdomspolitiken.....	12
Ungdomsperspektiv i praktiken.....	13
/KAPITEL 3 Att komma igång	15
Bygg en infrastruktur för arbetet.....	16
Så här använder ni checklistan.....	16
Hur blir arbetet hållbart?.....	18
I Jönköping är samverkan och lyhördhet framgångsfaktorer.....	19
/KAPITEL 4 Så här kan ni göra	20
Kvalitetsarbete i praktiken.....	21
Tre systematiska steg för jämlikhet i Huddinge.....	25
Skövde tar forskningen till hjälp.....	30
/KAPITEL 5 Här finns mer att läsa	32
Referenser	34

/FÖRORD

För och med unga

För och med unga syftar till att stödja de kommuner, landsting och regioner som utifrån sina behov och utmaningar vill utveckla ett helhetsperspektiv på ungdomspolitiska frågor. I handboken presenterar vi olika steg som är viktiga för att skapa en gemensam struktur och ett helhetsperspektiv i arbetet med unga.

Handboken riktar sig till förtroendevalda och chefer samt till tjänstepersoner som har till uppgift att arbeta med frågor som på olika sätt berör unga. Förhoppningen är att den ska bidra till att utveckla ett systematiskt arbetssätt så att beslutsfattare tillsammans kan säkerställa att alla unga har förutsättningar för goda levnadsvillkor, makt att forma sina liv och inflytande över samhällsutvecklingen.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor stödjer kommuner, landsting och regioner genom att ta fram kunskap om ungas levnadsvillkor och tillhandahålla metoder och verktyg för en kunskapsbaserad ungdomspolitik. Denna handbok är en del i det arbetet. Vi hoppas att den kommer att bli ett bra verktyg för att öka ungdomsperspektivet i verksamheter som berör unga i kommuner, landsting och regioner.

/Lena Nyberg, generaldirektör,
Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor

Varför behövs en handbok?

Denna handbok är ett sätt att konkretisera vad ett ungdomsperspektiv kan innebära och hur det kan integreras i ett övergripande lednings- och styrningsarbete.

Goda levnadsvillkor för unga

Genom sin närhet till människors vardag är kommuner, landsting och regioner de politiska nivåer som har störst möjlighet att främja goda levnadsvillkor för alla unga. Ungas liv påverkas av beslut inom alla samhällsområden, beslut som fattas såväl internationellt och nationellt som lokalt och regionalt. Det handlar om utbildningsfrågor och om vad man gör på sin fritid, om etablering på arbetsmarknaden och om möjligheten att få en bostad. Det handlar också om

Unga = personer mellan 13 och 25 år som omfattas av den nationella ungdomspolitikern.

Barn = personer mellan 0 och 18 år som omfattas av den nationella barnrättspolitikern.

hälsa och välmående, samt om möjligheter till delaktighet och inflytande i samhället. Tillsammans är detta centrala frågor för ungas levnadsvillkor.

Med unga menar vi de mellan 13 och 25 år som omfattas av den nationella ungdomspolitikern, med barn menar vi de mellan 0 och 18 år som omfattas av den nationella barnrättspolitikern. Ungdomspolitikern och barnrättspolitikern är delvis överlappande och bådas uppgift är att skapa förutsättningar för att barn och unga ska ha så bra liv som möjligt under sina första 25 år.

Ungdomsperspektiv i planeringen

Målet för ungdomspolitiken är att alla unga ska ha goda levnadsvillkor. För att nå det målet krävs både insatser som spänner över flera områden och specifika insatser som utgår från ungas särskilda förutsättningar och behov. Det handlar om att ta beslut utifrån kunskap om ungas levnadsvillkor och om att inkludera unga själva i beslutandeprocessen, det vill säga att ha ett ungdomsperspektiv i planering, genomförande och uppföljning av beslut och insatser. Denna handbok är ett sätt att konkretisera vad ett ungdomsperspektiv kan innebära och hur det kan integreras i ett övergripande lednings- och styrningsarbete.

Kommuner, landsting och regioner är centrala aktörer för att förverkliga ungdomspolitiken. De har ansvar för flera viktiga välfärdstjänster och påverkar den lokala samhällsutvecklingen genom den service som erbjuds. Många har arbetat länge med barn- och ungdomsfrågor. Andra är precis i startgroparna. Ansvaret för frågor som rör ungas levnadsvillkor är dock splittrat och ofta saknas ett helhetsperspektiv i arbetet.

Utveckla ert arbete med unga

Handboken vänder sig till dig som har ansvar för ungdomsfrågor i din organisation. Du kan också ha ett uppdrag att delta i eller leda ett utvecklingsarbete kring mål- och resultatstyrning eller vara en del av en arbetsgrupp som arbetar med verksamhetsutveckling. Den vänder sig också till dig som är förtroendevald och har ett uppdrag som rör barn och unga.

Innehållet är inspirerat av de metoder som utvecklats i arbetet med jämställdhetsintegrering, folkhälsa och mänsk-

Checklistor, lärande exempel och praktiska övningar för att utveckla ert arbete.

liga rättigheter och riktar sitt fokus mot en övergripande styr- och ledningsnivå. Målsättningen är att bidra till att utveckla ert arbete med unga.

Så här använder ni handboken

Handboken kan både användas av er som tänkt påbörja eller precis har påbörjat ett arbete eller av er som vill utveckla ett pågående arbete. Ni väljer själva ambitionsnivå, målsättningen är att det ska finnas någonting för alla. Oavsett var ni befinner er så kan ni använda materialet för att utveckla ert arbete. Till flera avsnitt finns checklistor, lärande exempel och praktiska övningar. ■

Avsnitt

- **Kapitel 2** presenterar den nationella ungdomspolitiken. Det handlar också om vad ett ungdomsperspektiv innebär och vinsterna med att integrera ett ungdomsperspektiv i sitt arbete.
- **Kapitel 3** innehåller en checklista för planering och utformning av arbetet. Ni får hjälp att skapa en struktur för samordning av den lokala ungdomspolitiken och de verksamheter som har i uppdrag att förverkliga den.
- **Kapitel 4** handlar om hur ni kan formulera mål med utgångspunkt i aktuell kunskap om ungas levnadsvillkor. Ni får också exempel på hur ni kan göra en analys av hur situationen ser ut i er kommun, ert landsting eller er region och hur ni kan formulera åtgärder och följa upp det ni vill göra.
- **Kapitel 5** ger hänvisningar till fördjupad information om ungas levnadsvillkor.

/KAPITEL 2

Därför behövs ett ungdomsperspektiv

I detta kapitel ger vi en introduktion till den nationella ungdomspolitiken, vi redogör för vad ett ungdomsperspektiv innebär och hur det kan integreras i kommunernas, landstingens och regionernas verksamheter. Kapitlet kan läsas som en introduktion till handbokens mer praktiska delar.

/INNEHÅLL

- Arbeta utifrån ett helhetsperspektiv
- Annorlunda metoder i Lund
- Den nationella ungdomspolitiken
- Ungdomsperspektiv i praktiken

Arbeta utifrån ett helhetsperspektiv

Kommuner, landsting och regioner arbetar dagligen med frågor som rör ungas levnadsvillkor. Genom lagstiftning har de ett särskilt ansvar för att säkerställa att alla unga har goda levnadsvillkor. Men ansvaret är splittrat och varje verksamhetsområde och huvudman fokuserar ofta på sitt eget uppdrag och sina egna mål. Sektorsövergripande frågor och ansvar kan bollas runt i en organisation och det kan vara svårt att överblicka allt som pågår.

Många kommuner, landsting och regioner har strategier och handlingsprogram som rör ungdomsfrågor. Andra saknar ett samlat arbete och de mål som rör unga kan vara utspridda på olika nämnder. Unga kan även saknas i målformuleringar, även om verksamheten och servicen vänder sig till dem. Handboken är tänkt att fungera som ett stöd för er som vill utveckla ett helhetsperspektiv på frågor och verksamheter som rör unga och unga vuxna. Den nationella ungdomspolitikerna är vägledande, vilket innebär att ni själva har stora möjligheter att utforma arbetet efter era specifika förutsättningar och behov.

Handboken handlar om hur ett ungdomsperspektiv kan integreras i alla delar av en ordinarie styrnings- och ledningsprocess – från att beslut fattas till organisering, utformning av verksamheter och service och till hur arbetet följs upp och eventuella förbättringar kan komma till stånd.

Det finns flera vinster med att integrera ett ungdomsperspektiv. I Sveriges

Unga mellan 13 och 25 år består av **en mångfald individer** som är olika utifrån kön, könsidentitet, ålder, sexuell läggning, etnisk tillhörighet, funktionsvariation, socioekonomisk bakgrund med mera.

Handboken är inspirerad av strategin **jämställdhetsintegrering**. Det är en internationell strategi som sedan början av 1990-talet är den nationella strategin för ett systematiskt arbete för att nå de jämställdhetspolitiska målen (prop. 2005/06:155)

Kommuner och Landstings rapport om styrning av barn- och ungdomspolitiska frågor (2013) konstateras att beslutsunderlagen blir bättre om olika insatser är samordnade, att resursanvändningen blir mer effektiv och att det är lättare att arbeta långsiktigt. Det skapar också större möjligheter för politikerna att ta ett gemensamt ansvar för ungas levnadsvillkor samt att identifiera lokala och regionala utvecklingsområden.

Framgångsfaktorer i arbetet

Oavsett om ni precis ska starta ett arbete, eller om ni har arbetat länge, med ett in-

/LÄSTIPS

Läs mer om samverkan i civilsamhället i Europeisk kod för idéburna organisationers medverkan i beslutsprocessen (Europarådet 2009).

Läs mer om samverkan kring nyanlända i *Samla kraft*. En vägledning för kommuner och civilsamhället om samverkan kring insatser för nyanlända (Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor 2016c).

tegrerat ungdomsperspektiv så finns det några viktiga pusselbitar som kan bidra till att arbetet blir framgångsrikt (Brulin & Svensson 2011).

Den första handlar om styrning på olika nivåer. För att arbetet ska lyckas krävs det inte bara ett tydligt politiskt uppdrag utan också att ledningen tar en aktiv roll som ägare av arbetet genom att prioritera och driva arbetet framåt samt att efterfråga och ta hand om resultat (Sveriges Kommuner och Landsting 2011). Det krävs också en politisk vilja och samverkan mellan olika verksamhetsområden, ibland även

mellan olika huvudmän. Civilsamhället är också en viktig aktör som ofta kan komplettera och ge ett mervärde åt de insatser som det offentliga utför (Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor 2016c).

Det är viktigt att skapa en gemensam förståelse i organisationen för varför ni ska arbeta med ett integrerat ungdomsperspektiv. Det kan handla om enkla saker som att definiera olika begrepp gemensamt och få kunskap om varandras uppdrag och förutsättningar. Om det finns en förståelse för varandras respektive uppdrag så blir det enklare

att samverka mellan olika förvaltningar och verksamheter. Samverkan kan också handla om att identifiera forum där unga, politiker och tjänstepersoner tillsammans kan arbeta för att utveckla verksamheten. När verksamheterna samordnas kan resurserna utnyttjas mer effektivt eftersom varje aktör kan göra det som den är bäst på, ensam eller i samarbete. Utan samverkan mellan olika verksamheter finns en risk för överlappning eller att frågor inte fångas upp.

Ytterligare en framgångsfaktor är att det finns gemensamma arenor där förtroendevalda med närliggande ansvarsområden kan träffas regelbundet (Sveriges Kommuner och Landsting 2013). Det kan också handla om att bygga upp en struktur för samverkan på ledningsnivå för övergripande ungdomsfrågor, både generella och specifika frågor. Om en organisation lyckas utveckla en fungerande form för samverkan så ökar chansen att få nya infallsvinklar och fler perspektiv i arbetet (Skolverket 2010).

/LÄSTIPS

Läs mer om samverkan i *Samverkan i kommuner och landsting: en kunskapsöversikt* (Anell & Mattisson 2009).

Innan ni går vidare kan det vara bra att i en arbetsgrupp besvara följande frågor:

- Vilka arenor för samverkan finns i er organisationen?
- Vilka stuprör kan ni identifiera i er organisation?

**CASE/
Lund**

Annorlunda metoder i Lund

Trots att det finns många olika etablerade metoder för ungas inflytande fungerar inte alltid de etablerade arenorna för alla unga. Lunds kommun har därför satsat på inflytandecaféer för unga som går i särskolan.

Gå och fika – få inflytande

Det började 2002 med att kultur- och fritidsförvaltningen frågade unga i skolan, på fritidsgården och på stan om hur de ville vara med och påverka? och i vilka frågor?

Som i flera andra kommuner blev svaret på första frågan ”*något slags forum*”. Utan val, utan politiska partier och utan skolrepresentanter, men med dialog, påverkan och egna aktiviteter som hörnstenar. Resultatet blev ett ungdomsting.

I november 2015 hölls det femtionde ungdomstinget. De 49 föregående tinget hade bland annat resulterat i ett framgångsrikt medborgarförslag om att slopa 16-årsgränsen för medborgarförslag. Kommunen har, efter önskemål från tinget, anställt ungdomsombud – projektanställda unga vuxna som arbetar praktiskt med ungdomsfrågor. När en masterstudent i statsvetenskap frågade om ungdomarna kände att de kunde påverka i frågor som var viktiga för dem, var andelen ja-svar betydligt högre bland ungdomstingsdeltagarna

(49 procent) än bland de som inte engagerat sig (36 procent).

– Ungdomstinget var ett bra forum för att lära sig mötesteknik och struktur för påverkansarbete. Jag lärde mig att det gick att göra en namninsamling om min fritidsgård skulle läggas ned. Man fick en tro på sig själv, berättar Karin Grönkvist som tidigare var tingsdeltagare och numera ett av tre ungdomsombud.

Inflytandecaféer som alternativ till ungdomsting

Bland de cirka 300 deltagarna på jubileumstinget fanns många särskoleelever. Under 2015 fick Lund bidrag från Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor för att med innovativa metoder nå grupper som annars riskerade att hamna utanför i det ungdomspolitiska arbetet.

– Vi hade bjudit in särskoleeleverna till ungdomstingen även tidigare, men såg att formen inte passade dem. Så vi sökte pengar för att undersöka hur de ville göra sin röst hörd, säger Anna Sigurgeirsdóttir, verksamhetsutvecklare för ungdomspolitiken.

Resultatet blev bland annat inflytandecaféer.

– Temat är detsamma som på det kommande ungdomstinget och vi är i samma lokaler. Caféquerna pågår kortare tid och med ett lugnare samtalsklimat. Om eleverna vill kan de även gå på ungdomstinget några dagar senare.

Eleverna kan gå till den så kallade åsiktshörnan där Louise Wester, som är graphic recorder, hjälper dem att uttrycka sina åsikter med teckningar och

/ENKÄT Känner du att du kan påverka i frågor som är viktiga för dig?

Ungdomstingsdeltagare

Ikke-engagerade

text på en stor vägg. Eller så kan eleverna föra fram sitt budskap på andra sätt som genom forumteater, graffiti eller att ”pärla”.

– På den första träffen kom det 60 elever. På den senaste var det över 100 deltagare från särskolorna. Dessutom har vi engagerat tidigare särskoleelever som mentorer. De har stöttat eleverna och blivit förebilder, berättar Anna Sigurgeirsdóttir.

– Projektet har fallit mycket väl ut. Men vi kände oss inte färdiga under 2015 utan vi sökte och fick nya pengar.

Inflytandecaféquerna har därför fortsatt under 2016 och börjar ge konkreta resultat.

– Två killar skickade in ett medborgarförslag eftersom de tyckte att det var jobbigt att åka på utflykt när man har speciella behov. De önskade att särskolan skulle få tillgång till en buss. Det förslaget håller på att snurra genom systemet just nu, avslutar Anna Sigurgeirsdóttir.

Diskutera följande frågor:

- Hur arbetar er organisation för att tillvarata ungas synpunkter och idéer?
- Vilka grupper av unga når ni inte genom era forum?

Den nationella ungdomspolitiken

I Sverige lever närmare 1,6 miljoner personer mellan 13 och 25 år.¹ Ungdomspolitikens uppgift är att skapa så bra förutsättningar som möjligt för att unga i Sverige ska ha ett så bra liv som möjligt under sina första 25 år. Det handlar om att ha en bra levnadsstandard, om att må bra och om att kunna utvecklas och påverka sin livssituation. Det handlar också om att ha samma rättigheter och möjligheter som andra grupper i samhället. Sverige har haft en nationell ungdomspolitik sedan 1990-talet. Det nuvarande ungdomspolitiska målet är att:

“Alla ungdomar ska ha goda levnadsvillkor, makt att forma sina liv och inflytande över samhällsutvecklingen.”

(prop. 2013/14:191, s. 16).

Detta mål är relaterat till målen för barnrättspolitik och EU:s ungdomsstrategi. Både barnrättspolitik och ungdomspolitik uttrycker att unga har rätt att komma till tals i frågor som rör deras eget liv. Det handlar om att lyssna till ungas egna röster och att ha kunskap om ungas levnadsvillkor. Den nationella ungdomspolitiken slår fast att alla insatser som berör unga ska ha ett ungdomsperspektiv. Det betyder att unga omfattas av de mänskliga rättigheterna som de uttrycks i grundlagarna och i Sveriges konventionsåtaganden på området. Det betyder också att vi ska utgå från att unga är en mångfald av individer som ska stöttas att bli självständiga

och att unga ska ha möjlighet att vara delaktiga och ha inflytande över beslut och insatser (prop. 2013/14:191).

Ett sektorsövergripande område

Ungdomspolitik är sektorsövergripande och är helt beroende av vilka beslut som tas inom andra områden som utbildning, arbete, försörjning, bostad, hälsa, inflytande samt kultur och fritid (prop. 2013/14:191). Ungdomspolitikens roll är att bidra med just sektorsövergripande kunskap om ungas levnadsvillkor och att främja samarbete och samverkan mellan de aktörer som ansvarar för ungas levnadsvillkor.

Vad innebär ett ungdomsperspektiv?

Ungdomsperspektivet är ett verktyg för att nå målet om att alla unga ska ha goda levnadsvillkor, makt att forma sina liv och inflytande över samhällsutvecklingen.

MÅNGFALD

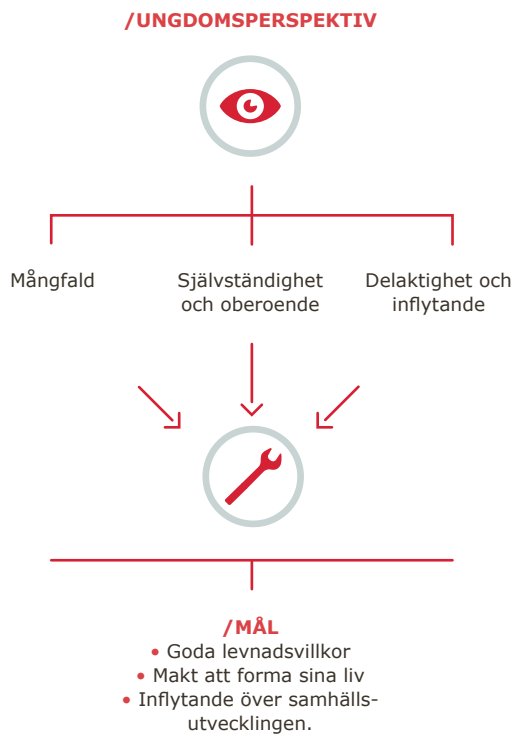
Unga mellan 13 och 25 år är en heterogen grupp i samhället. De är olika utifrån kön, könsidentitet, ålder, sexuell läggning, etnisk tillhörighet, funktionsvariation, socioekonomisk bakgrund med mera. Samhället måste ta hänsyn till dessa olikheter vid planering och genomförande av olika insatser.

SJÄLVSTÄNDIGHET OCH OBEROENDE

Unga ska också få stöd i sin utveckling mot ökad självständighet och oberoende. Det är ett oberoende som inte enbart handlar om att frigöra sig från sina föräldrar utan även om en frånvaro av annat som minskar ungas handlingsutrymme. Det kan gälla frihet från stereotypa könsroller, tvång eller förtryck, diskriminering och mobbning. Det kan också handla om dåliga ekonomiska resurser och brist på kunskap om sina rättigheter och möjligheter i samhället.

¹Barn-Ulf, undersökningarna av barns levnadsvillkor, <http://www.scb.se/sv/Hitta-statistik/Statistik-efter-amne/Levnadsforhallanden/Levnadsforhallanden/Undersokningarna-av-barns-levnadsforhallanden/>.

DELAKTIGHET OCH INFLYTANDE

Unga ska vara delaktiga i sina egna liv. För att kunna utvecklas till en självständig individ är det viktigt att vara delaktig och ha inflytande över beslut och åtgärder som inte bara rör en själv, utan också samhället i stort. Från samhällets sida handlar det om att kunna ta tillvara ungas initiativkraft och engagemang samt att ta del av deras synpunkter, idéer och förslag. Det är viktigt att komma ihåg att gruppen unga består av både omyndiga och myndiga personer och att deras möjlighet till inflytande förändras över tid. För unga under 18 år gäller rätten till inflytande enligt barnkonventionen. För de myndiga unga vuxna är det viktigt att de är representerade i de folkvalda församlingarna och därigenom blir delaktiga i de politiska besluten (SCB 2013).

Ungdomsperspektiv i praktiken

I praktiken innebär ett ungdomsperspektiv att sätta sig in i hur unga tänker och påverkas av beslut och initiativ och om att analysera hur unga med olika förutsättningar och levnadsvillkor påverkas av besluten och att agera med utgångspunkt i detta.

Till exempel är ungas hälsa och sociala förhållanden i Sverige i dag generellt goda, särskilt i jämförelse med i andra länder. Vissa grupper av unga möter fortsatt stora utmaningar, bland annat unga killar och tjejer med variationer och nedsättningar i sina funktioner, unga hbtq-personer, unga som lever i socioekonomiskt utsatta områden och unga nyanlända (Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor 2016d). Den kunska-

pen innebär att samhället måste ta hänsyn till dessa utmaningar vid planering och genomförande av insatser.

Unga ska, precis som vuxna, ha möjlighet att påverka sin egen vardag. En stor del av ungdomsgruppen saknar rösträtt, vilket innebär att politiker och förvaltningar behöver hitta andra sätt att fånga upp ungas röster och behov. Många arbetar med ungas delaktighet genom exempelvis ungdomsråd och andra inflytandeforum för unga. Medborgardialoger och samtal i fokusgrupper är andra vanligt förekommande metoder för att arbeta med ett ungdomsperspektiv och ta reda på hur unga själva ser på sin livssituation (Barnombudsmannen 2008). Om arbetet ska bli systematiskt bör ni dock redan i starten av en beslutsprocess fundera över om den ska kompletteras med till exempel en medborgardialog.

Utgå från befintliga processer

Kommuner, landsting och regioner ser olika ut och de arbetsätt och modeller som fungerar i en storstadsregion kanske inte fungerar i en mindre kommun. Det lokala och regionala arbetet måste därför utgå från sina egna förutsättningar och utmaningar. Ni måste också, med utgångspunkt i generell kunskap om ungas villkor, ta reda på hur det ser ut lokalt och regionalt för att kunna identifiera era specifika utmaningar.

Med utgångspunkt i en analys av era utmaningar kan arbetet ta form. Om ni inte har arbetat med ett integrerat ungdomsperspektiv tidigare är det viktigt

/CASE Lund
Inflytandecaféer
för unga som går
i särskolan, s. 10.

att kartlägga det arbete som redan pågår i er organisation. Annars riskerar ni att starta parallella processer och bygga nya stuprör i organisationen. I stället bör ni utgå från det som redan görs. Om ni till exempel har ett övergripande uppdrag att utveckla arbetet med ungas inflytande kan det vara bra att känna till hur skolor och den offentligt finansierade fritidsverksamheten arbetar med inflytandefrågor. Kanske finns det någonting som kan utvecklas och breddas? ■

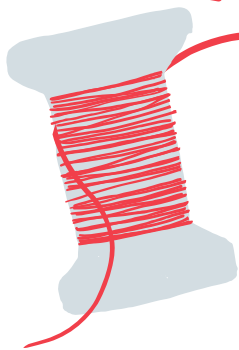
Kartlägg det arbete som redan pågår i er organisation.

/KAPITEL 3

Att komma igång

Detta kapitel är utformat som en checklista för att hjälpa er att planera och organisera det övergripande arbetet med att integrera ett ungdomsperspektiv.

/INNEHÅLL

- Bygg en infrastruktur för arbetet • Så här använder ni checklistan
- Hur blir arbetet hållbart? • I Jönköping är samverkan och lyhördhet framgångsfaktorer

För er som precis ska starta ett systematiskt arbete kan checklisten hjälpa er att avgränsa arbetet genom att ansvar, uppdrag och rollfördelning tydliggörs inom organisationen.

För er som redan arbetar med ett integrerat ungdomsperspektiv kan checklisten bidra till att identifiera nya utvecklingsområden i er organisation (SOU 2007:15). Den hjälper er att kartlägga vilka förutsättningar ni har för att lyckas med uppdraget.

Bygg en infrastruktur för arbetet

För att ungdomsperspektivet inte ska hamna i skymundan är det viktigt att frågorna ingår i verksamhetens ordinarie strukturer. Det betyder att ungdomsperspektivet ska finnas med som en röd tråd när verksamheter planeras, när de genomförs och när de följs upp. Ett sätt att göra detta är att betrakta arbetet som en del av ett systematiskt kvalitets- och utvecklingsarbete. Det innebär att verksamheten kontinuerligt följs upp och att resultaten analyseras i relation till uppställda mål och utifrån dessa planeras och utvecklas sedan arbetet (Socialstyrelsen 2011). Ni måste hitta egna former och rutiner för arbetet, men detta arbete underlättas om det finns en tydlig ansvarsfördelning i organisationen.

Ni måste också definiera vad ett ungdomsperspektiv innebär i er organisation. Detta kan göras med utgångspunkt i det nationella målet för ungdomspolitik eller med inspiration från målformuleringar inom olika nationella politikområden. Ungdomspolitik ut-

Frågorna är inspirerade av en checklista, MUMS, som är framtagen för arbetet med jämställdhetsinTEGRERING (SOU 2007:15). MUMS står för Mål och annan styrning, Utbildning, Metoder och arbets-sätt samt Stöd och samordning.

Ungdomsperspektivet ska finnas med som en röd tråd när verksamheter:

- planeras
- genomförs
- följs upp.

går från de mänskliga rättigheterna och grundlagen samt från flera av de lagar som styr olika verksamheter i kommuner, landsting och regioner.

Innan ni går vidare kan det vara bra att i en arbetsgrupp besvara följande frågor:

- Är vi redo att starta?
- Finns det ett uppdrag?
- Finns det mandat?
- Finns det resurser?

Så här använder ni checklisten

Frågorna i checklisten besvaras med fördel i en arbetsgrupp. Alla frågor behöver inte besvaras, hoppa över frågor som inte är relevanta, det kan dock vara bra att förklara varför. Frågorna kan också besvaras olika ingående. Det viktiga är att ni tillsammans går igenom checklisten så att ni kan identifiera era styrkor och utvecklingsområden. Syftet är att ni ska få en gemensam bild av var er organisation befinner sig i relation till uppdraget att integrera ett ungdomsperspektiv. Svaren på frågorna kan fungera som ett underlag för en handlingsplan eller en strategi, de kan också fungera som ett diskussionsunderlag i en arbetsgrupp.

Checklisten hjälper till att:

- identifiera styrkor och utvecklingsområden.
- skapa en gemensam bild av var organisationen befinner sig.

/CHECKLISTA

Integrera ett ungdomsperspektiv

1

Mål och annan styrning

I det första steget undersöker ni hur direktiven från ledningen ser ut, hur utvärdering och uppföljning sker, vilka resurser som avsätts samt hur ert arbete är förankrat och kommunicerat i verksamheten.

EXEMPEL PÅ FRÅGOR:

- Finns ett politiskt uppdrag att integrera ett ungdomsperspektiv/arbete med ett ungdomsperspektiv? Är arbetet kopplat till detta uppdrag?
- Har organisationen definierat vad ett ungdomsperspektiv innebär?
- Har ledningen ett aktivt ägarskap för utvecklingsarbetet genom att följa arbetet i alla steg, fråga efter resultat och ta hand om resultatet?
- Finns en organisation med mandat och kompetens att arbeta med frågan?
- Är arbetets syfte och mål tydligt formulerade och kända av dem som berörs?
- Finns det tillräckliga ekonomiska resurser och rimliga tidsramar?

2

Utbildning

I det andra steget undersöker ni om det finns en plan för vilken kompetens som krävs hos medarbetarna och hur verksamheten ser till att de får den utbildning som behövs, och hjälp att tillämpa den. Det handlar om att inventera om det till exempel finns kunskap om metoder för dialog med unga och om er organisation har rutiner för insamling av statistik.

EXEMPEL PÅ FRÅGOR:

- Finns en plan för hur organisationen säkerställer att ledning och medarbetare har rätt kunskap för att utföra sitt uppdrag?
- Finns möjlighet till återkommande träffar för erfarenhetsutbyte och lärande för personer som tar fram beslutsunderlag?

3

Stöd och samverkan

I det tredje steget undersöker ni hur arbetet med ungas levnadsvillkor kan samordnas i er organisation, ni undersöker behovet av eventuella stödresurser och forum för erfarenhetsutbyten mellan verksamheter och förvaltningar. Frågorna kan också hjälpa er att identifiera stuprör i organisationen och hitta former för samverkan.

EXEMPEL PÅ FRÅGOR:

- Finns en politisk samverkansstruktur för arbetet med ett ungdomsperspektiv inom organisationen?
- Finns en samverkansstruktur för arbetet med ungdomsfrågor inom organisationen på chefs- och tjänstepersonsnivå?
- Är berörda personer på olika nivåer i organisationen och från olika målgrupper delaktiga? Det kan gälla strategiskt viktiga personer inom organisationen.
- Organiseras erfarenhetsutbyte och lärande om ungdomsperspektivet mellan olika förvaltningar och verksamheter?
- Finns ett kontinuerligt arbete med att utveckla organisationens strategi för arbetet med ett ungdomsperspektiv?

/ANTECKNINGAR

Hur blir arbetet hållbart?

Att integrera ett ungdomsperspektiv handlar ofta om att implementera ett nytt arbetssätt i en organisation, vilket kan utmana invanda rutiner. Forskning visar att det kan ta mellan två och fyra år innan nya rutiner har implementerats och att det är vanligt att nya arbetsmetoder så småningom dör ut utan rätt organisatoriska förutsättningar (Sundell & Soydan 2008).

Om arbetet ska få rätt förutsättningar och vara hållbart måste det vara både politiskt förankrat och förankrat i chefsleden. Förankringen behöver inte vara på plats från allra första början, men det är däremot avgörande för arbetet på sikt (Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor 2016a). Om den politiska ledningen och tjänstepersonsledningen tar en aktiv roll genom att fråga efter resultat och prioritera arbetet får medarbetarna också i regel förutsättningar för att genomföra arbetet och nå resultat. Förankringen möjliggör också för beslutsfattare och chefer att i tid kunna börja planera och skapa rätt organisatoriska förutsättningar samt av-sätta resurser.

Löpande återkoppling och förankring med beslutsfattare och chefer är viktigt, särskilt om beslutsfattare, chefer eller andra nyckelpersoner byts ut. Det handlar om att säkerställa att arbetet inte är beroende av en ensam eldsjäl utan vare sig resurser eller ett tydligt uppdrag och mandat i organisationen. Checklistan hjälper er att identifiera en tydlig organisatorisk struktur för ert arbete. Forskning visar att det har betydelse för hur hållbart arbetet blir (Lindholm 2011). ■

/TIPS!

www.politikerchecklistan.se/checklistan.html
Sveriges Kommuner och Landstings uppdrag *Psykisk Hälsa* har tagit fram en checklista för politiker så att de ska kunna följa upp politiska beslut.

Formulera mål

En av grunderna för all verksamhet är att formulera ett tydligt mål och hur det ska uppnås. Många gånger finns det redan ett färdigt kärnuppdrag eller ett övergripande mål och då räcker det att utgå från detta och anlägga ett ungdomsperspektiv. Ibland kan även ett tydligt uppdrag behöva formuleras.

Kärnuppdraget kan till exempel formuleras enligt följande:

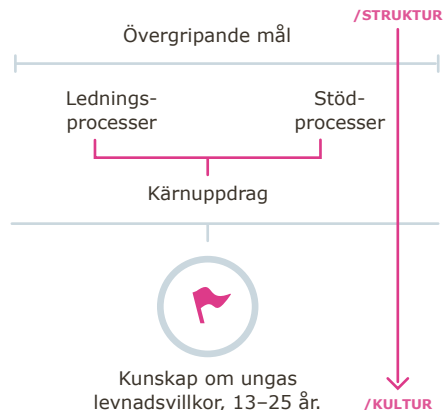
"Kommunen ska leverera likvärdig service och likvärdiga tjänster till kommunens invånare oavsett ålder."

- Vad innebär det i relation till att unga har olika förutsättningar?
- Hur kan ni arbeta för att alla unga ska kunna utvecklas till självständiga och oberoende individer i relation till ert kärnuppdrag?

Eller det övergripande målet:

"Skapa en socialt, ekologiskt och ekonomiskt hållbar samhällsutveckling för invånarna".

- Vad betyder det utifrån ett ungdomsperspektiv?
- Vad betyder det till exempel för stadsbyggnadsförvaltningen eller för socialförvaltningen?

I Jönköping är samverkan och lyhördhet framgångsfaktorer

En föregångare sedan 1980-talet

I Jönköpings kommun har arbetet med unga länge varit en politiskt prioriterad fråga och kommunen försöker samarbeta mellan förvaltningar och nämnder, en framgångsfaktor är det starka politiska stödet. En ny handlingsplan ska antas i kommunen. Där ska ett ännu större fokus läggas på att ta tillvara synpunkter från barn och unga. Den ska även innehålla fler främjande och förebyggande åtgärder.

Jönköpings första ungdomspolitiska handlingsprogram antogs redan 1985. Kommunen utsågs 1997 till Årets ungdomskommun av Ungdomsstyrelsen och har varit en av Sveriges Kommuner och Landstings modellkommuner.

– Det finns en politisk vilja här, oavsett vilket styre vi har haft har politikerna insett att de här frågorna är viktiga, säger Lena Lück, samordnare för barn- och ungdomssamverkan.

– Vår styrka har varit att vi fortsatt att utveckla arbetet, medan andra kanske gjort ett projekt på ett eller två år.

Lena Lück fortsätter att lista ytterligare arbetsmetoder som gjort Jönköpings ungdomsarbete lyckat.

– Vi har jobbat på bredden med de ungdomspolitiska frågorna. Alla nämnder och förvaltningar är med. Vi samverkar, från politisk nivå till bostadsområdena. Det gör att när något händer kan vi agera snabbt.

– En annan framgångsfaktor är att vi lyssnar på vad barn och unga själva tycker. Både genom direkta dialogträffar med kommunfullmäktige och genom forskningen. På dialogträffarna möter ungefär 130 barn och unga politikerna. Träffarna har

förberetts av samhällskunskapslärare och fritidsledare.

Enkät om ungas levnadsvillkor

Sedan 1994 är Jönköping en av tiotalet kommuner som deltar i fritidsforskaren Ulf Blomdahls enkät *Ung livsstil*. Där besvarar elever – från årskurs fem, sju och nio samt andra året på gymnasiet – frågor om sina levnadsvillkor. Sedan 2000 deltar även särskolan.

– Enkäten genomförs under skoltid. Personal från kultur- och fritidsförvaltningen finns på plats för att förklara varför den genomförs. År 2015 hade vi en svarsfrekvens på 87 procent, vilket gör att det är en studie att räkna med, säger Lena Lück.

– Dialogerna och enkäten ger viktiga underlag till politikerna när de ska prioritera vad som behöver utvecklas. Resultaten blir en del av det årliga barnbokslut som 2015 gjordes för fjärde gången. Barnboksluten ger systematik i arbetet. Vad tyckte barnen, vad säger forskningen, vilka erfarenheter tar vi med oss? fortsätter Lena Lück.

Bland planerna finns en satsning på äldre ungdomar och ungas möjligheter att organisera sig ska utvecklas.

– Under 2016 till 2019 arbetar vi för att se till att uppdragen i den nya handlingsplanen genomförs, säger Lena Lück.

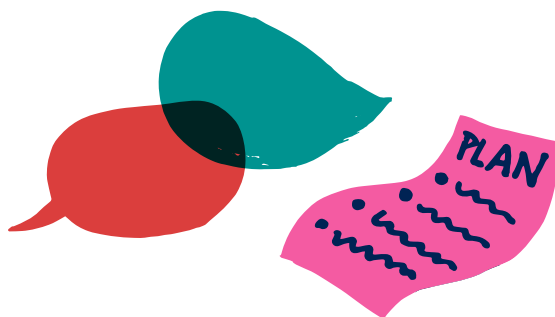
– Det barn- och ungdomspolitiska arbetet pågår hela tiden. Vi fyller på med kunskap om barnkonventionen, all personal i kommunen erbjuds utbildningar. Vi bevakar omvärlden, prövar nya metoder och hämtar idéer även från andra kommuner. Allt går att förbättra, avslutar hon.

/KAPITEL 4

Så här kan ni göra

Detta kapitel innehåller fyra frågor som hjälper er att skaffa kunskap om ungas levnadsvillkor. Ni får hjälp att analysera hur unga med olika levnadsvillkor och förutsättningar påverkas av beslut och initiativ, att sätta mål för arbetet och att följa upp era resultat. Använd med fördel svaren på frågorna i det förra kapitlet som underlag för arbetet.

Kapitlet innehåller också exempel på lokalt arbete.

/INNEHÅLL

- Kvalitetsarbete i praktiken • Tre systematiska steg för jämlikhet i Huddinge
- Skövde tar forskningen till hjälp

Kvalitetsarbete i praktiken

Ett fungerande kvalitetsarbete handlar om att synliggöra det ni gör och följa upp vad det leder till. Genom att planera, följa upp, analysera, dokumentera och utveckla arbetet kan ni skapa och dela kunskap om vad som fungerar bra och mindre bra. En viktig del i kvalitetsarbete är dialog mellan de aktörer som berörs av arbetet, det kan vara mellan kollegor, mellan olika verksamheter eller mellan huvudman och verksamheter.

Vi utgår från en process som kallas kvalitetshjulet (Skolverket 2012). Det är en systematisk process som kan användas

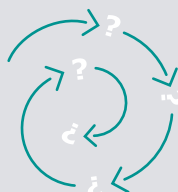
som ett verktyg när ni ska genomföra ert uppdrag att integrera ett ungdomsperspektiv. Verkytet består av fyra frågor: Var är vi? Vart ska vi? Hur gör vi? Hur blev det?

Till viss del kan checklisten i det förgående kapitlet hjälpa er att kartlägga den kunskap ni har om ungas levnadsvillkor, har ni redan ett pågående arbete kan frågorna hjälpa er att hitta nya utvecklingsområden. Kvalitetsarbete är ett ständigt pågående arbete och därför blir svaret på den sista frågan en ny nulägesbeskrivning. Den kan sedan ligga till grund för ert fortsatta arbete.

Kvalitetshjulet

- Var är vi?
- Vart ska vi?
- Hur gör vi?
- Hur blev det?

1 Var är vi?

Först undersöker ni hur unga har det i er kommun, ert landsting eller er region. Utgå från befintlig kunskap om ungas villkor. Fundera även kring vilka metoder och arbetssätt som ni har för att samla in kunskap.

NI KAN BLAND ANNAT TA REDA PÅ:

- om unga upplever att deras fritid är meningsfull
- vilka resultat unga når i skolan
- hur många unga det finns som varken arbetar eller studerar
- hur unga mår.

För att kunna svara på dessa frågor behöver ni ta fram statistik på lokal och regional nivå. Det är också viktigt att identifiera skillnader mellan olika områden och kommundelar. Som en hjälp i detta arbete finns det en rad olika underlag. Det finns många verktyg för att samla kunskap om barns och ungas livsvillkor.

För att undersöka hur många unga som upplever att de har en meningsfull fritid kan ni titta på nyckeltal som beskriver hur många unga det är som deltar i en musik- eller kulturskola och hur många deltagartillfällen det finns i idrottsföreningarna. Forskning visar att det finns skillnader i hur mycket fritid unga upplever sig ha och vad de gör på sin fritid. Samtidigt värderar många unga fritiden högt (Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor 2014). Det finns också skillnader i hur mycket fritid olika grupper av unga har och vad de gör på sin fritid.

För att undersöka vad unga i er kommun gör på sin fritid kan ni granska den öppna fritidsverksamheten. Vilka grupper av unga är det som besöker de

TIPS!

www.barnombudsmannen.se/unga-direkt

Unga Direkt är en metod för att lyssna till barn och ungdomar.Handledning, instruktioner och tips finns på Barnombudsmannens webbplats.

www.mucl.se/lupp

Fokusgruppsamtal. Guide för fokusgruppsamtal med unga. (Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor, in print). Skriften är en förenklad variant av Unga Direkt.

offentligt finansierade fritidsverksamheterna? Identifiera eventuella skillnader mellan olika kommundelar utifrån ungas villkor.

För att kunna svara på detta behövs det kunskap på olika nivåer. Det krävs både könsuppdelad och åldersindelad statistik. En lokal kartläggning eller en brukarundersökning kan också genomföras. Ibland kan de lite bredare enkätundersökningarna behöva kompletteras med andra metoder för att fånga in ungas röster. Det finns flera olika metoder för att låta barn och unga komma till tals.

EXEMPEL PÅ FRÅGOR:

- Vilken kunskap om unga får ni i beslutsunderlagen inom ert ansvarsområde?
- Finns det någon fråga där ni skulle behöva mer kunskap om ungas situation inom ert ansvarsområde?
- Används till exempel Lupp (lokal uppföljning av ungdomspolitiken) eller andra lokala brukarenkäter för att samla in kunskap om ungas situation?
- Finns rutiner för att ta fram underlag om ungas situation?
- Används köns- och åldersuppdelad statistik?
- Finns metoder som inkluderar ungas röster i processerna?

/LÄSTIPS!

Läs mer om ungas fritid i rapporten *Fokus 14 – om ungas fritid och organisering* (Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor 2014) och i rapporten *Kartläggning av öppen fritidsverksamhet – en nationell bild och faktorer som påverkar ungas deltagande* (Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor 2016b).

ANALYSERA ERA RESULTAT

När ni skaffat en gemensam bild av nuläget genom till exempel en kartläggning av ungas levnadsvillkor behöver resultatet analyseras. Ledningen bör delta aktivt i analysen och berörda aktörer bör bjudas in att medverka. I analysarbetet bör ni fokusera på det som är påverkbart, det vill säga den egna verksamheten och vad ni kan göra annorlunda i förhållande till era resultat.

Sök efter möjliga förklaringar till de eventuella mönster som går att urskilja

och jämför om möjligt med andra verksamheter i den egna organisationen eller med liknande kommuner, landsting eller regioner. Undersök om det finns nationella data som kan förklara eventuella mönster.

EXEMPEL PÅ FRÅGOR:

- Hur ser eventuella mönster ut? Går det att förstå de mönster som finns utifrån kända lokala och regionala förhållanden, tidigare erfarenheter eller forskning? Det kan till exempel handla om hur många elever som avslutar gymnasieskolan med fullständiga betyg. Eller om hur många unga som varken arbetar eller studerar i kommunen eller regionen.
- Vilka konsekvenser får ert arbetssätt och verksamhetens utformning för olika grupper av unga? Finns det aktuell forskning som kan vara till hjälp i analysen av unga hbtq-personers villkor?
- Finns det brister i verksamheten i förhållande till styrdokument, lagar och konventioner? Hur ser i så fall dessa brister ut?

/ANTECKNINGAR

/TIPS!

www.ungidag.se

Ung idag är Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågors webbaserade verktyg som bidrar till att sprida kunskap om, och följa utvecklingen av, ungas livsvillkor och levnadsvanor i Sverige. Uppgifterna kan till stor del brytas ned på regional och lokal nivå samt sorteras efter kön, åldersgrupp, utrikes- och inrikes födda samt utländsk bakgrund.

www.mucl.se/lupp

Lupp (lokal uppföljning av ungdomspolitik) är Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågors verktyg för att ta reda på hur ungas levnadsvillkor ser ut regionalt och lokalt.

Lupp kan användas för att:

- skaffa kunskap om unga
- underlätta eller starta ett samarbete mellan förvaltningar och verksamheter
- skaffa kunskap om unga i beslutsprocesser.

www.kolada.se

Kommun- och landstingsdatabasen KOLADA har ett antal nyckeltal som kan ge en bild av ungas uppväxtvillkor.

www.max18.barnombudsmannen.se

Max18 är Barnombudsmannens webbplats med statistik och information om barns och ungas levnadsförhållanden i relation till barnkonventionen.

2

Vart ska vi?

För att veta vart ni ska behöver ni formulera mål för ert arbete. Bra mål är konkreta och möjliga att utvärdera. De är också rimligt många och möjliga att nå. Ofta är det bättre med ett fåtal konkreta mål än för många otydliga. Utgå gärna från dokument som barnkonventionen och den nationella ungdomspolitiken och knyt samman dessa med era befintliga dokument, policyer, budgetar, strategier, handlingsplaner med mera. Om planer, program eller mål ska fungera som styrdokument måste de kunna utvärderas och följas upp.

Målformuleringens utgångspunkt bör vara den analys som gjorts i det första steget. Låt oss säga att er kartläggning visade att unga killar, unga tjejer och hbtq-personer har olika tillgång till den öppna fritidsverksamheten i er kommun. Er brukarundersökning visar att det i ett område är en majoritet äldre killar som besöker fritidsverksamheten, i ett annat område är besökarna yngre och mer jämt fördelade mellan killar och tjejer. Däremot uppger hbtq-personer att de upplever att de inte har tillgång till någon fritidsverksamhet alls i er kommun. En målformulering bör då konkretisera hur alla grupper av unga kan få en likvärdig tillgång till fritidsverksamheter. Ofta innehåller dock många styr- och planeringsdokument alltför vaga målformuleringar och det blir svårt att leva upp till dem och att följa upp arbetet.

Låt oss ta ett exempel:

”

Fritidsverksamheten ska aktivt verka för goda miljöer och villkor för alla unga.

- Hur kan målet formuleras om? Diskutera hur ett uppföljningsbart mål kan formuleras utifrån kunskapen om att unga har olika tillgång till fritidsverksamheter utifrån kön, ålder och sexuell läggning. I det arbetet kan det vara ett stöd att ta del av andras arbete för att se vilka resultat som uppnåtts.

I samband med målformuleringen bör ni även bestämma vilka mått som ska användas för uppföljning. För att inte låta tillgången på data och statistik styra målformuleringen är det viktigt att först formulera målet och att därefter identifiera indikatorer (Ungdomsstyrelsen 2007). Indikatorer kan definieras som mätbara variabler som ger förenklad information om en komplex företeelse (Socialstyrelsen 2014).

Indikatorerna kan användas som mått på kvalitet och måloppfyllelse i stort, men de kan också användas för att mäta arbetsprocesser och resultat över tid. Ni kan också använda dem i jämförelse med andra kommuner, landsting och regioner (Sveriges Kommuner och Landsting 2014).

/TIPS!

Det finns olika typer av mål:

- **Struktur** talar om vad du HAR (till exempel resurser)
- **Process** talar om vad du GÖR
- **Resultat** talar om vilka EFFEKTER du uppnår.

Struktur

Process

Resultat

/ANTECKNINGAR

Tre systematiska steg för jämlikhet i Huddinge

Ett kompendium (Huddinge kommun 2016) är det senaste resultatet av ett arbete som inleddes 2010. Då introducerades jämlik styrning.

– Tidigare arbetade vi med jämlikhet i projektform, det blev insatser lite här och var. Men ska det bli något gjort i längden måste man få in det i styrningen och mäta och följa upp. År 2010 beslutades därför att det skulle finnas ett köns- och områdesperspektiv i all vår statistik, berättar Marcel Moritz, utvecklingsledare i Huddinge kommun.

– Efter några år började vi även prata om barnperspektivet, och politikerna bestämde att statistiken även skulle delas upp på barn. Då kunde vi till exempel se att unga kvinnor i vissa områden hade sämre psykisk hälsa, och försöka göra något åt det.

I år har arbetet utvecklats ytterligare. Kompendiet, Huddinge kommuns handbok för jämlikhetsanalys (Huddinge kommun 2016), har presenterats på utbildningar och totalt ska cirka 300 chefer och nyckelpersoner i verksamheten involveras.

Handboken är upplagd i tre metodiska steg:

1. Identifiera en skillnad: Gå igenom ett statistiskt material, leta efter olikheter. Skillnaderna bedöms sedan på en tregradig skala efter storlek, mål (hur prioriterad frågan är) och påverkan.

2. Gör en orsaksanalys: Finns det forskning som kan förklara skillnaden? Påverkar normer eller föreställningar den aktuella gruppen? Analysen görs på både samhälls- och verksamhetsnivå. Handbokens andra steg avslutas sedan med frågan: bör du gå vidare med en åtgärd? Gå i så fall vidare till steg 3.

3. Ta fram åtgärder: Vad kan kommunen göra? Vilken effekt skulle åtgärden ge? Vad skulle behö-

vas för att genomföra åtgärden? Hur skulle åtgärden påverka normerna?

– Sedan väljer man ut åtgärder och för in dem i vårt ordinarie styrningssystem. Vi ska inte längre göra det här i något sidoprojekt, utan genomföra förbättringarna sakta men säkert. Vi får börja med dem där vi med små resurser kan uppnå stora effekter. Efter hand får vi arbeta oss uppåt, säger Marcel Moritz.

– Styrkan med att styra jämlikt är att vi ser hur saker hänger ihop. Vårby gård är ett av våra socioekonomiskt svagare områden, där det nästan bara finns små hyresrätter, vilket gör att barnfamiljer som blir större, eller får mer pengar, flyttar därifrån. Och när elever kommer och går påverkas skolans förutsättningar. Tidigare har skolan stått för sig själv och slitit sitt hår. Nu ser vi att samhällsbyggnaden är minst lika viktig som skolan, om vi ska ge alla barn samma chans.

“Innan har det funnits öar av kunskap, nu kan vi bli systematiska.”

Marcel Moritz, utvecklingsledare i Huddinge kommun.

Hittills har de nya arbetsmetoderna mottagits väl, enligt Marcel Moritz.

– Jag upplever att det finns en efterfrågan på kunskap, att det känns positivt att få hjälp med analyserna. Innan har det funnits öar av kunskap, nu kan vi bli systematiska.

– Även kommuner runt omkring har varit intresserade. Alla jobbar ju med barnperspektivet, men jag tror att vi är först med att väva ihop det med kön och område. Framöver hoppas jag att fler får in barnperspektivet i styrningen, så att vi kan lära oss tillsammans, säger Marcel Moritz.

3

Hur gör vi?

Det enkla svaret på frågan är, gör som ni brukar och integrera ett ungdomsperspektiv i det ni vanligtvis gör. Detta är dock inte alltid så enkelt. I stället handlar detta steg om att genomföra de insatser som ni har identifierat för att nå de mål som ni formulerat.

- För er som **precis har startat ett arbete** kan det handla om förändringar av organisationen. Det kan handla om att göra en konsekvensanalys av verksamheter, ta fram ett stöd för att analysera beslutsunderlag och förslag ur ett ungdomsperspektiv.
- För er som **redan arbetar med ett integrerat ungdomsperspektiv** kan det handla om att ni har identifierat nya verksamheter som når ut till unga som ni börjar arbeta tillsammans med.
- För er som **inte arbetat med ett integrerat ungdomsperspektiv** kan det även handla om att en handlingsplan tas fram.
- För er som **vill utveckla ert arbete** kan det vara ett nytt arbetssätt eller att olika former av medborgardialog kommer till stånd. Låt oss säga att ni vill utveckla arbetet med mötesplatser för alla unga i er kommun. Era insatser kanske handlar om att satsa på ökad kunskap om unga hbtq-personer för anställda inom fritidsområdet och om särskilda mötesplatser för just den gruppen. Arbetet kan till exempel ske tillsammans med unga själva och tillsammans med civilsamhällesorganisationer.

ARBETA SEKTORSÖVERGRIPANDE

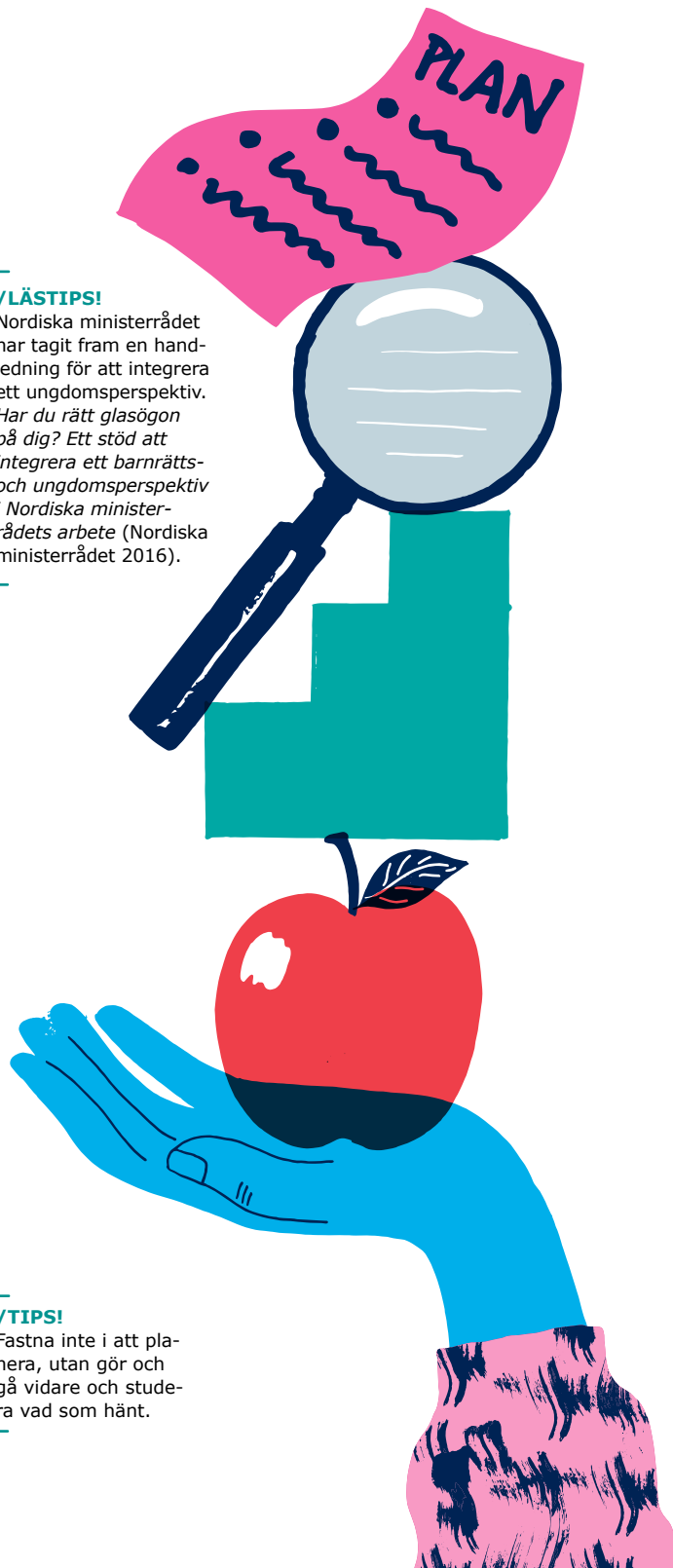
För att säkerställa att olika åtgärder inte motarbetar varandra och för att se till att få största möjliga effekt behöver ni arbeta över olika verksamhetsområden. Sannolikt finns det redan en uppsjö av olika samverkansformer, både inom er organisation och mellan olika huvudmän i er region. För att samverka mellan olika huvudmän och verksam-

/LÄSTIPS!

Nordiska ministerrådet har tagit fram en handledning för att integrera ett ungdomsperspektiv. *Har du rätt glasögon på dig? Ett stöd att integrera ett barnrätts- och ungdomsperspektiv i Nordiska ministerrådets arbete* (Nordiska ministerrådet 2016).

/TIPS!

Fastna inte i att planera, utan gör och gå vidare och studera vad som hänt.

heter ska bli framgångsrik är det viktigt att uppdraget är tydligt och att olika ansvarsområden är definierade. Inventera vilka samverkansforum som finns både för politiker och för tjänstepersoner. Undersök vem som ansvarar för dagordningen.

KAN ER FRÅGA RYMMAS:

- inom de frågor som är viktiga inom ditt ansvarsområde – vilka behöver ni samarbeta med för att uppnå resultat?
- inom de samverkansstrukturer som redan finns?

CIVILSAMHÄLLET SOM RESURS

Inom det civila samhället finns stor kunskap, stort engagemang och många gånger vilja att vara med och bidra. Den expertis som organisationerna bygger upp genom sina verksamheter kan dessutom bidra till bättre beslutsunderlag och därigenom till förbättringar av era egna insatser. Ta vara på civilsamhället som resurs och möt unga på deras egna arenor och i deras egna föreningar. Se också till att unga bjuds in till de redan etablerade arenorna som fullmäktige eller samrådsforum. Civila samhället ser olika ut och består av små och stora mer eller mindre etablerade organisationer. Hitta ett bra samarbete med olika typer av organisationer.

KOD FÖR SAMVERKAN MED CIVILSAMHÄLLET

Det kan vara svårt att hitta fungerande former för samverkan, den europeiska koden för idéburna organisationers medverkan i beslutsprocessen kan hjälpa er att ta ett helhetsgrepp om samverkan. Koden beskriver att samverkan kan gynna båda parter och ger förslag på hur samverkan kan utformas vid olika tillfällen. Den är inte tvingande utan ger förslag på hur parterna kan förhålla sig till varandra. Genom att använda er av koden kan ni synliggöra graden av ömsesidighet i relationen mellan er och den organisation ni samverkar med. Ni hittar ett gemensamt språk och kan beskriva er samverkan. Det är grunden för att alla inblandade ska få en samsyn i arbetet.

Koden har arbetats fram genom en omfattande process som involverade civilsamhället runt om i hela Europa och den har antagits av Europarådets ministerkommitté (Europarådet 2009). Det finns liknande modeller för samverkan som arbetats fram av den offentliga sektorn. Den mest kända är den så kallade delaktighetstrappan som Sveriges Kommuner och Landsting har tagit fram (Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor 2016d).

EXEMPEL PÅ FRÅGOR:

- Hur låter ni civilsamhället bidra med kunskap? Exemplifiera.
- På vilket sätt bjuds civilsamhället in för att bidra med ett ungdomsperspektiv?
- Vilka olika typer av organisationer bjuds in?
- När bjuds de in?
- Utgå från koden – när är det relevant med information och samråd? När är det relevant med dialog och partnerskap? Hur identifierar ni de olika nivåerna?

/ANTECKNINGAR

Hur blev det?

Det sista steget i kvalitetshjulet handlar om att följa upp verksamheten. Utgå från det ni mäter och följer upp i dag och fundera över vad som fungerar bra och vad ni behöver vidareutveckla.

Att enbart följa siffror gör ingen skillnad, analysera i stället vad olika resultat kan bero på, återkoppla till verksamheten och bjud in dem att arbeta med ständiga förbättringar. Använd de indikatorer som fastställts under målformuleringen som stöd för den samlade bedömningen av resultatet i förhållande till uppsatta mål. Värdera på vilket sätt insatser genomförs och värdera på vilket sätt insatserna har haft effekter för brukare och invånare? Det är också viktigt att fundera över på vilket sätt andra faktorer i omvärlden kan ha haft inverkan på resultatet. Det kan vara bra att identifiera några nyckelfrågor för att få ett ännu bättre resultat i framtiden.

Den samlade bedömningen av era resultat utgör grunden för en ny nulägesbeskrivning med förslag på prioriteringar inför det fortsatta arbetet som bör ingå som en integrerad del i den årliga uppföljningen. Det är en fördel om den samlade bedömningen görs tillsammans med berörda samverkansaktörer inom den egna organisationen. Ledningen har en aktiv roll i att ta hand om resultatet och se till att det sprids till hela organisationen.

EXEMPEL PÅ FRÅGOR:

- Vilka hinder och framgångsfaktorer har ni identifierat utifrån resultatet?
- Vilka forum finns i er organisation för återkoppling och gemensamt lärande?

/TIPS!

Eskilstuna kommun har infört en checklista för uppföljning av verksamhetsmålen: Hur påverkar beslut och planering mänskliga rättigheter med särskilt fokus på barns rättigheter? I checklistan ställs frågor om delaktighet och inflytande, om de mänskliga rättigheterna säkerställs och om barns och ungas bästa sätts i första rummet samt hur beslut påverkar förhållandet mellan män/pojkar och kvinnor/flickor (Sveriges Kommuner och Landsting 2011).

- På vilket sätt finns ungdomsperspektivet med i återkopplingen?

REVISORN ÄR EN NYCKELAKTÖR

Revisorerna har en viktig roll i arbetet genom att granska kommunens, landstingets eller regionens system för att förebygga, upptäcka och åtgärda brister i verksamheterna utifrån ett barnrätts- och ungdomsperspektiv. Detta är avgörande för att kunna bedöma om verksamheterna är ändamålsenliga för barn och unga. En del kommuner, landsting och regioner har handlingsplaner och strategier för barn- och ungdomsfrågor som revisionen kan utgå från. Andra saknar en samlad strategi.

De mål som specifikt berör barn och unga kan vara utspridda på olika nämnder, eller också kan barn och unga saknas i målformuleringarna även om verksamhet och service vänder sig till dem. Revisorn kan dock själv utforma granskningen och bestämma inriktning, så det finns stora möjligheter att lyfta fram barnrätts- och ungdomsperspektivet (Barnombudsmannen & Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, in print).

FÖLJ UPP VERKSAMHETERNA

Ni behöver också kontinuerligt kommunicera med olika verksamheter och undersöka hur väl de uppfyller målen för arbetet. På samma vis behöver ansvariga politiker och tjänstepersoner följa hur väl verksamheterna lyckas med sitt uppdrag.

TRE FRÅGOR SOM KAN STÄLLAS I ARBETET ÄR:

- Vad är ert uppdrag?
- Hur har ni gjort för att nå era mål och vad blev resultatet?
- Hur blev det för målgruppen?

De fyra frågorna i kvalitetshjulet syftar till att vara ett systematiskt stöd i ert arbete. Kvalitetsarbete handlar om att säkerställa att arbetet håller hög kvalitet och följer lagar och föreskrifter samt ökar nyttan för de unga som verksamheten är till för. Det är enkelt uttryckt ett stöd för att systematiskt och fortlöpande utveckla och följa upp verksamheten. Det är också ett stöd för ha ordning och reda i en verksamhet så att rätt sak görs vid rätt tidpunkt och på rätt sätt. Målsättningen är att vara ett stöd för ett långsiktigt, målmedvetet och systematiskt arbetssätt med siktet inställt på ständiga förbättringar i verksamheten (Socialstyrelsen 2011). ■

Diskutera i arbetsgruppen:

- Granskar revisionen er verksamhet ur ett barn- och ungdomsperspektiv?

/TIPS!

Svårigheter att omsätta komplexa mål som att alla unga ska ha goda levnadsvillkor i vår kommun, till konkreta, mätbara indikatorer riskerar att leda till att endast det som är möjligt att mätas följs upp, medan kvalitativa aspekter glöms bort. Därför krävs kritisk reflektion kring vad som mäts, och kring mätning av förändring på lång och kort sikt. Vissa delar kanske inte går att mäta utan är bättre att följa upp kvalitativt.

/ANTECKNINGAR

Skövde tar forskningen till hjälp

I ungdomshuset *Nyeport* är Skövdes ungdomsforum samlat för att utvärdera *Rädda liv*, ett stort event till förmån för flyktingarna. Ibland kan de vara upp mot 30 deltagare, nu är de åtta.

Ungdomarna delar upp sig i smågrupper för att analysera arbetet.

- Föreläsarna var bra!
- Artisterna också.
- Men det kom för lite folk ...

Susanne Sandgren sitter med och lyssnar intresserat. Hon är kommunens barn- och ungdomsstrateg, och hon berättar att både Nyeport och ungdomsforum är resultatet av medvetet arbete.

Fristående ungdomsforum

År 2011 antog kommunen sitt första ungdomspolitiska program. Under arbetet samlade Susanne Sandgrens företrädare ett gäng ungdomar. Men de nöjde sig inte med ett enda input-möte, de ville fortsätta påverka. Ur det föddes Skövdes ungdomsforum som i dag är fristående och bland annat fungerar som remissinstans.

– Viktigast är att deltagarna får driva sina frågor, säger Susanne Sandgren. Deras paroll är ”prata med oss, inte om oss”.

”Deras paroll är ’prata med oss, inte om oss’.”

Susanne Sandgren, barn- och ungdomsstrateg på Skövde kommun.

En gång testades ”ungdomsfullmäktige”, en slags minivariant av kommunditon.

– Det föll platt eftersom det var på de vuxnas villkor, säger Erik Andersson.

Han är lektor i pedagogik vid högskolan i Skövde, och arbetar sedan två år tillsammans med kommunen. Han analyserar deras ungdomsarbete samt utvärderar praktiska exempel.

Under arbetet med projektet Nya portar 1 studerade Erik Andersson bevekelsegrunderna bakom det ungdomspolitiska arbetet.

– Det dominerande motivet var att uppnå saker som låg i de vuxnas intresse. Kommunal tillväxt, att göra kommunen mer attraktiv och marknadsföring. Vi identifierade också politisk fostran som ett motiv – det skulle ge nya politiker, säger Erik Andersson.

– Motivets som var minst förekommande var att delaktighet hade ett värde i sig. Att det var en demokratisk och politisk rättighet. Så det kvarstår en ganska stor utmaning.

Ännu är den långt ifrån löst. En väg dit är dialog mellan unga och vuxna. Därför väcker Ungmentorprojektet förhoppningar. Företagsledare och kommunchefer får ta hjälp av ungdomarna, få deras input i verksamheten.

Ny modell för ungas inflytande

I Skövde finns fler idéer. En ung ungdomsutvecklare har anställts som bland annat har satsat på film, infor-

“Motivet som var minst förekommande var att delaktighet hade ett värde i sig. Att det var en demokratisk och politisk rättighet.”

Erik Andersson, lektor i pedagogik.

mation och tolkhjälp för att få upp svarsfrekvensen för enkäten Lupp (Lokal uppföljning av ungdomspolitik).

I augusti 2015 startade arbetet med Nya portar 2. Bidrag från MUCF möjliggjorde anställningen av en projektledare och kommunen sköt genom Folkhälsorådet till pengar så att Erik Andersson kunde vara med även nu.

– Jag och projektledare Annica Löf ska arbeta fram en modell för hur man kan jobba med ungas inflytande på lokal nivå – i skolan och på fritidsgården, säger han.

Susanne Sandgren påpekar att den största framgångsfaktorn i arbetet med ungas inflytande är att många gör detta tillsammans.

– Utifrån ungas perspektiv samverkar kommunens olika verksamheter och högskolan för att utveckla Skövde till att bli en bra plats att leva och verka i för unga.

Här finns mer att läsa

För och med unga är en handbok och ett stöd för dig som har i uppdrag att utveckla arbetet med ett ungdomsperspektiv i din kommun, ditt landsting eller din region. Handboken lyfter några centrala frågor, men ska inte betraktas som något färdigt koncept eller facit för arbetet. Vi riktar fokus på den övergripande styrningen och ledningen i en or-

ganisation eftersom all verksamhet och service tar sin utgångspunkt från denna. Varje verksamhetsområde har dock en egen begreppsvärld och ett eget system. Målsättningen är att ni tillsammans ska kunna utveckla ett helhetsperspektiv i arbetet för och med unga. Här hittar ni mer kunskap om unga och ungas levnadsvillkor. ■

www.mucf.se

Om ungdomspolitiken och ungdomsperspektivet

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor skriver om ungdomspolitiken. På myndighetens webbplats kan du hitta kunskap om ungas levnadsvillkor, om ungdomsenkäten Lupp samt om den nationella ungdomspolitiken.

www.bo.se

Om barnkonventionen, barnrättspolitiken och barnrättsperspektivet

Barnombudsmannen har information om barnkonventionen och barnrättsperspektivet på sin webbplats. Där kan du också ladda ned regeringens Strategi för att stärka barnets rättigheter samt hitta Max18 och information om metoden Unga Direkt och läsa om barnboksut och barnkonsekvensanalyser.

www.ungidag.se

Om nyckeltal och uppföljning

I databasen finns nyckeltal och indikatorer om ungas levnadsvillkor som ett stöd i att ta fram underlag och kunskap om ungas levnadsvillkor.

www.kolada.se

Om jämförande nyckeltal

I kommun- och landstingsdatabasen KOLADA finns det nyckeltal som kan ge en bild av ungas levnadsvillkor. Sveriges Kommuner och Landsting publicerar öppna jämförelser inom olika områden som rör ungas levnadsvillkor. Där går det att jämföra information om kvalitet, resultat och kostnader inom vissa verksamhetsområden som kommuner, landsting och regioner ansvarar för.

www.bo.se och www.mucf.se

Om revision

Barnombudsmannen samt Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor har tillsammans tagit fram skriften Revision ur ett barnrätts- och ungdomsperspektiv (in print). Den ska underlätta revisorernas arbete med att granska och stödja de offentliga verksamheter som ska leva upp till kraven i FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) samt till barnrätts- och ungdomspolitiken. Revisorerna ska enligt kommunallagen granska och pröva enligt god revisionsred.

www.skl.se

Om revisorns uppdrag

Det är Revisionsdelegationen inom Sveriges Kommuner och Landsting som beslutar om den goda seden. Det går att beställa eller ladda ned ett flertal skrifter som riktar sig till revisorer och som handlar om revisorns uppdrag på deras webbplats.

www.lsu.se

Om det civila samhället

LSU är en paraplyorganisation som samlar Sveriges ungdomsorganisationer för att gemensamt förbättra ungas organisering i Sverige och i världen.

www.svung.se

Om inflytandeforum

Sveriges ungdomsråd samlar ungdomsråd och andra inflytandeforum för ungdomar från hela landet.

www.demokratiakademien.se

Om demokrati och mänskliga rättigheter

Demokratiakademien är ett nätverk som samverkar kring demokrati och mänskliga rättigheter samt tillhandahåller aktuellt och relevant stöd till bland annat kommuner, landsting och regioner som vill utveckla sitt arbete med demokrati och mänskliga rättigheter.

Databasen Ung idag med information om ungas levnadsvillkor.

Referenser

- Anell, A. & Mattisson, O. (2009). *Samverkan i kommuner och landsting: en kunskapsöversikt*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Barnombudsmannen (2008). *Styrning och uppföljning nyckeln till framgång*. Stockholm: Barnombudsmannen.
- Barnombudsmannen & Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (in print). *Revision ur ett barnrätts- och ungdomsperspektiv*. Stockholm: Barnombudsmannen.
- Brulin, G. & Svensson, L. (2011). *Att äga, styra och utvärdera stora projekt*. Johanneshov: TPB.
- Europarådet (2009). *Europeisk kod för idéburna organisationers medverkan i beslutsprocessen*.
- Huddinge kommun (2016). *Huddinge kommuns handbok för jämlikhetsanalys*. Stockholm: Huddinge kommun.
- Lindholm, K. (2011). *Jämställdhet i verksamhets-utveckling*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (2014). *Fokus 14 – om ungas fritid och organisering*. Stockholm: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.
- Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (in print). *Fokusgruppsamtal. Guide för fokusgruppsamtal med unga*. Stockholm: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.
- Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (2016a). *Inget att vänta på. Handbok för våldsförebyggande arbete med barn och unga*. Stockholm: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.
- Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (2016b). *Kartläggning av öppen fritidsverksamhet – en nationell bild och faktorer som påverkar ungas deltagande*. Stockholm: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.
- Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (2016c). *Samla kraft. En vägledning för kommuner och civilsamhället om samverkan kring insatser för ny-anlända*. Stockholm: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.
- Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (2016d). *Ung idag 2016 – En beskrivning av ungdomars villkor*. Stockholm: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.
- Nordiska Ministerrådet (2016). *Har du rätt glasögon på dig? Ett stöd att integrera ett barnrätts- och ungdomsperspektiv i Nordiska ministerrådets arbete*. Köpenhamn: Nordiska ministerrådet.
- Regeringens proposition 2005/06:155 *Makt att forma samhället och sitt eget liv – nya mål i jämställdhetspolitiken*.
- Regeringens proposition 2013/14:191 *Med fokus på unga – en politik för goda levnadsvillkor, makt och inflytande*.
- Skolverket (2010). *Erfarenheter av samverkan kring barn och unga som far illa eller riskerar att fara illa*. Stockholm: Skolverket.
- Skolverket (2012). *Systematiskt kvalitetsarbete för skolväsendet. Skolverkets allmänna råd med kommentarer*. Stockholm: Skolverket.
- Socialstyrelsen (2011). *Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete (SOSFS 2011:9)*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Socialstyrelsen (2014). *Handbok för utveckling av indikatorer För god vård och omsorg*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- SOU 2007:15. *Stöd för framtiden – om förutsättningar för jämställdhetsintegreringar: slutbetänkande från Jämstöd*. Stockholm: Fritzes.
- Statistiska centralbyrån (2013). *Folkvaldas villkor i kommunfullmäktige – en studie om representativitet, avhopp och synen på uppdraget*. Demokratistatistik, rapport 15. Örebro: SCB 2013.
- Sundell, K. & Soydan, H. (2008). *Från kunskap till praktik*. I M. Rosselius & K. Sundell (Red.), *Att förändra socialt arbete: forskare, praktiker om implementering*. Institutet för utveckling av metoder i socialt arbete. (ISM). Socialstyrelsen. Stockholm: Gothia förlag.
- Sveriges Kommuner och Landsting (2011). *Vägledning för jämlik ledning och styrning*. Stockholm: Sveriges Kommuner och Landsting.
- Sveriges Kommuner och Landsting (2013). *Barn och unga här och framåt*. Stockholm: Sveriges Kommuner och Landsting.
- Sveriges Kommuner och Landsting (2014). *Mål och resultat. Att utveckla mål- och resultatstyrning*. Stockholm: Sveriges Kommuner och Landsting.
- Ungdomsstyrelsen (2007). *Systematiskt kvalitetsarbete i öppen ungdomsverksamhet*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.

Elektroniska källor

Barnombudsmannen
www.barnombudsmannen.se/unga-direkt
www.bo.se
www.max18.barnombudsmannen.se

Demokratiakademin
www.demokratiakademin.se

Kommun- och landstingsdatabasen
www.kolada.se

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor
www.mucl.se
www.mucl.se/lupp
www.ungidag.se

Regeringen
www.regeringen.se

Statistiska centralbyrån
www.scb.se
www.sverigesisiffror.scb.se

Sverige Kommuner och Landsting
www.politikerchecklistan.se
www.skl.se

Sveriges ungdomsorganisationer
www.lsu.se

Sveriges ungdomsråd
www.sverigesungdomsrad.se
www.svung.se

För och med unga

Handbok om att integrera ett ungdomsperspektiv i verksamheten

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor, MUCF, tar fram kunskap om ungas levnadsvillkor och om det civila samhällets förutsättningar. Vi ger stöd till föreningsliv, kommuner och internationellt samarbete.

www.mucf.se | www.facebook.com/mucf.se
www.twitter.com/ungciv